

Tid. Et Mindeskrikt 150 Aar (Kbh. 1936). De fire Forfattere — V. Starcke, N. Bredkjær, Abel Brink og J. L. Bjørner — giver et populært og særdeles levende Indtryk af, hvad den store Reformtid betød, og hvad den kan betyde som Forbillede for Samfundsreformer i vor egen Tid. Materiale fra ældre Historikeres Værksted er her smedet til Vaaben i Nutidens socialpolitiske Kamp.

F. S.

Povl Bagge: Studier over D. G. Monrads Statstanker.
(Kbh. 1936).

Dr. Povl Bagge har indledet den haardt tiltrængte monografiske Behandling af *de nationalliberale Politikere*. Med Rette forholdt den historisk interesserede Politiker Dr. Edvard Brandes atter og atter Faghistorikerne det unaturlige i, at hine mærkelige Personer ikke blev skildret og sat paa rette Plads i vor Udvikling, ikke mindst efter at Niels Neergaards Oversigtsværk havde lettet den videre Specialbehandling. Det er beskæmmende, at vi endnu ikke har en eneste tilfredsstillende Skildring af hin Politikerkreds, Mænd som Lehmann, Hall, Monrad, Krieger, C. E. Fenger, saalidt som af Tscherning, Balthazar Christensen, J. A. Hansen eller David, Bluhme, Algreen-Ussing, Carl Moltke. Hother Plougs gode Bog om Carl Ploug standsede ved 1848. Til Andræs Biografi er der dog givet gode Bidrag af Poul Andræ og Flemming Dahl.

Dr. Bagge har brudt Isen ved uforfærdet at tage fat paa D. G. Monrad, efter mit Skøn den mærkeligste Personlighed i hele Danmarks nyere Historie, men tillige den, der er vanskeligst at skildre.

Forfatteren har i Fortalen gjort rede for de modstridende Domme, som Samtid og Eftertid har fældet om Monrad. Han er den mindst tilgængelige af alle de nationalliberale Førere, den til hvis egentlige Væsen vi kender mindst, men den hvortil enhver, der alvorligt sysler med Tidens Historie, maa føle sig draget. Hans Fremtoning Livet igennem, fra hans Ungdomsliv, da han tildrog sig sine Kammeraters undrende Opmærksomhed, til han i sin Alderdom ved sin kortvarige Fremtræden under den alvorlige politiske Krise knyttede Forbindelsen med sin Ungdoms Idealer, aabenbarede en indre Spaltning, som han dulgte bag et Væsen, der forvirrede. Alt hvad han skrev og talte, synes at afspejle en Kamp for at skabe Harmoni i et af stærke Lidenskaber dybt bevæget indre Liv. Han var paa en Gang en stor Idealist og praktisk opportunistisk Politiker. Han droges til rent videnskabelig Forskning, men følte ogsaa brændende Kald til offentlig

Virksomhed. Han var en ydmygt troende Kristen, virksom for den enkelte som Sjælesørger, for Menigheden som Præst og Biskop, han havde sin Tanke rettet mod det hinsidige og evige, men samtidig viste han sig velforfaren i verdslige Kunstgreb, i Behandling baade af Sager og Mennesker. Han lader sig ikke rubricere; uden Livserfaring og Kendskab til baade Menneskesjælens Dybder og Politikens Irgange lodder man ikke Bunden i D. G. Monrads Personlighed.

Hvad der hidtil er skrevet om Monrad, er, bortset fra Frederik Nørgaards folkelige Bog, kun Forstudier. Det eneste virkelige betydelige er P. Vedels Bidrag i »Tilskueren«, der paa Grund af Forfatterens særlige Forudsætninger og hans forstaaelsesfulde, men ingenlunde ukritiske Indstilling overfor Monrad, har blivende Betydning. Det er beklageligt, at P. Vedel forbigik Monrads Forhold i 1863—64, som han dog igennem sit Samarbejde med Monrad havde den allerbedste Lejlighed til at vurdere; iblandt Vedels efterladte personlige Optegnelser og Breve findes ingen indgaaende Skildring af Monrads Forhold i hin Tid.

Ogsaa Dr. Bagge har begrænset sit Arbejde med Monrad til en Forstudie og selvom Forfatteren udtaler Tanken om at fortsætte sine Studier om den danske Nationalliberalismes Historie, er vel ikke dermed givet, at han har bestemt sig til at skrive Bogen om Monrad.

Der er dog nu ingen ydre Vanskeligheder ved at løse denne Opgave. De Nationalliberale er gaaet helt over i Historien efter Verdenskrigen, da de Spørgsmaal, der betingede deres Livsgerning, er afløst af helt andre. Socialpolitiske, forfatningspolitiske og økonomiske Problemer 1937 har liden Tilknytning til tilsvarende, som bevægede Danmark i 1848—1864 eller 1866—1915. Slesvigs Deling 1920 har bragt det nationale Problem op i et andet Plan; Kampen om Ejdergrænsen med alle dens Konsekvenser er definitivt bragt til Ophør. Men videre er Arkiver, som endnu for en Snes Aar siden, da Dr. Neergaard omsider afsluttede sit Arbejde, var utilgængelige, oplukkede. Statsraadsprotokollerne fra 1863—64 er for de udenrigspolitiske Spørgsmaals Vedkommende offentliggjorte og alle Statsarkiver fuldt tilgængelige for den videnskabelige Forskning. Det samme gælder Andræs, Tschernings, Lehmanns, Kriegers og Regenburgs efterladte Papirer saavel som de mange andre mindre Samlinger, der kan indeholde Bidrag til Nationalliberalismens Historie. Det vides, at Hall og Fenger intet væsentligt har efterladt sig. Under sit Studium af Monrad har Dr. Bagge haft Adgang til Monrads ufuldstændige,

men ingenlunde uvigtige Efterladenskab, der, væsentlig gennem Monrads Søn Viggo Monrad, og ved min Forsorg er blevet henlagt i Rigsarkivet.

Skønt der saaledes er fri Bane for Udforskningen af hele Monrads Livsgerning, er det baade forstaaeligt og fuldt forsvareligt, at Dr. Bagge som Emne for sit Begynderarbejde, Disputatsen, har begrænset sig til en enkelt Side af Monrads Livsgerning, og til Monrads Tanker om Staten, det der fra hans tidlige Ungdom ved Siden af det religiøse var Midtpunktet for baade hans Tankeliv og Virksomhedstrang. Et andet Spørgsmaal, som jeg siden skal berøre, er, om det overhovedet er heldigt at dele en Skildring af Monrad ved et saadant Længdesnit gennem hans Udvikling.

Den foreliggende Forstudie viser, at Forfatteren har mange Betingelser for at kunne løse en større Opgave. Materialet er omhyggeligt indsamlet og gennearbejdet, tilrettelagt efter en klar og fast Disposition. Dr. Bagge er tilbageholdende i sin Behandling af Monrads Personlighed, hvilket er særlig vigtigt i en partiel Skildring, der ikke tager Hensyn til den hele Monrad. Forfatterens Paastande og Domme er maadeholdne, hans Slutninger som oftest umiddelbart overbevisende. Fremstillingen er paa en tiltalende Maade præget af kølig Ro, men ganske vist ogsaa af nogen Tørhed.

Tyngdepunktet i Bogen er en Redegørelse for Monrads Ideer om Staten under den frie Forfatning, fornemmelig i Perioden 1849—64, hvor Monrads Indflydelse og politiske Udfoldelse var paa sit Højdepunkt. Det er noget uforstaaeligt, at Forfatteren S. 56 karakteriserer Monrads Deltagelse i det politiske Liv i Aarene nærmest efter 1849 som noget foreløbigt og halvt; dette synes ikke at være foreneligt med hans kraftige og selvbevidste Hævdelse af sin politiske Førerstilling, særlig paa den første ordentlige Rigsdag, hvor han ved Siden af Hall spillede en meget stor Rolle og regerede med »den lolland-falsterske Krumstav«.

Det er rimeligt, at Dr. Bagge i sin Studie har skudt til Side de specielle Spørgsmaal, der i hin Periode rejstes ved de forviklede Forhold til Hertugdømmerne, som ikke fik blivende Betydning for Udviklingen af det konstitutionelle Liv i Danmark. Naar man overhovedet vil isolere den statspolitiske Side af Monrads Ideer, er det ogsaa rimeligt, at Monrads Stilling til de nationale (og skandinaviske) Problemer behandles for sig. Han indtog paa disse Omraader en ejendommelig Særstilling mellem de Nationalliberale som Lehmann, Hall og Krieger og Helstatsmænd som A. S. Ørsted, Stemann og Bluhme.

I sin Afhandlings Hovedstykke har Dr. Bagge givet meget interessant og lærerigt, og særlig vigtig forekommer mig Paavisningen af, at Monrads Bestræbelser trods den tilsyneladende Opportunisme og de taktiske Hensyn, han tager for at gennemføre det i Øjeblikket opnaaelige, stedse er baaret af »en ledende Idé«, først og fremmest at sikre og udbygge Forfatningen af 1849 og fastlægge de Hovedlinjer, efter hvilke han vil have den konstitutionelle Udvikling i Danmark videreført. Jeg har ikke tidligere opfattet, at Frygten for den frie Forfatnings varige Sikkerhed har været saa stærkt fremme hos Monrad, som her er paavist.

Ganske overbevisende dokumenterer Forfatteren ved en Række Eksempler Monrads stadige Bestræbelser for at udligne Modsætninger mellem de forskellige Samfundslag og Interesser og skabe den Ligevægt og Harmoni mellem Forfatningsfaktorerne, som han ansaa for den eneste Vej, ad hvilken det nyligt indførte Folkestyre varigt kunde sikres i Danmark. Lige til sin Død fortsatte han disse Bestræbelser, og under Estrupiatet ansaa han Folkestyret mere truet end nogensinde. Jeg har ved Læsningen af Dr. Bagges Redegørelse maattet tænke paa de Bestræbelser, som A. S. Ørsted udfoldede efter 1840, fordi han frygtede Helstatens Sprængning med alle dettes fordærvelige Følger, hvis den nationale Ligevægt ikke bevaredes.

Dr. Bagge faar klart frem, hvor lidet doktrinær den »national-liberale« Monrad er, hvor lidet dogmatisk-demokratisk. Man ser den uafbrudte Brydning mellem Monrads liberal-demokratiske Fremskridtsideer og hans indgroede Respekt for Overlevering og Autoritet. Under Omtalen af Monrads Hævdelse af Administrationens Myndighed overfor den nye lovgivende Forsamling burde hans stadige og stærke Trang til personlig Myndighedsudfoldelse være taget med i Betragtning. Monrad krævede vel som konstitutionel Teoretiker og politisk Idealist et vidtgaende Folkestyre indført og respekteret, men der er næppe Tvivl om, at det i høj Grad tiltalte ham at regere som Folkestyrets Minister. Ved Studium i Enkeltheder af hans daglige Administration, som Departementschef, Biskop og Minister, lod sig med Udbytte udrede, at en stærkt medvirkende psykologisk Grund til Monrads Hævdelse af Administrationens Ret var hans Lyst til indenfor de givne Rammer at være Selvhersker, men Forfatteren har kun i ringe Grad været opmærksom herpaa.

Paavisningen af Udviklingen i Monrads Stilling til Parlamentarismen er interessant. Indtil 1864 saa Monrad med Uvilje baade paa stabile Partidannelser og paa et snævert Samarbejde imellem et enkelt Rigsdagsparti og Regeringen. Efter de senere

Erfaringer tænker man med et vist Vemod tilbage paa, hvad selv meget realistiske Politikere i vort politiske Livs Ungdomstid kunde attraa. Monrad begyndte med at afvise Tanken om et parlamentarisk Styre i Danmark; han mente ikke, at Folket var modent dertil, og det stred imod hans fundamentale Ønske om et i enhver Situation sagligt og ikke af almindelige politiske Principper bestemt Samarbejde mellem de forskellige Statsmyndigheder. Først under Ministeriet Estrup erkendte han, at »den gamle danske konstitutionelle Praksis« fra 1850erne maatte opgives og han endte med at ønske Parlamentarismens Indførelse i Danmark som det eneste Middel til at tilvejebringe den Harmoni mellem Forfatningsfaktorerne, som han ansaa for en uomgængelig Betingelse for Bevarelsen af den frie Forfatning i Danmark.

Der kunde nævnes mange andre Enkeltheder, hvor Dr. Bagges Studie lader os se klarere i Monrads politiske Tankegang. Vigtigst er vel, at vi langt bedre end hidtil forstaar den Særstilling, Monrad indtog blandt de nationalliberale Førere og indenfor det danske Demokrati. Bogen belyser ham som Ener paa de politiske Omraader af hans Livsgerning og faar derved Betydning for en kommende samlet Skildring af hele Monrads Personlighed og Indsats. Ogsaa paa det religiøse Omraade gjorde en tilsvarende Særprægethed sig gældende og bidrog i høj Grad til at gøre Monrad til det store Modsigelsens Tegn.

Forfatteren har da indenfor Bogens Begrænsning ydet noget værdifuldt og positivt ved sin Redegørelse for de forskellige Sider af Monrads politiske Tankegang.

Jeg mener dog, at et videnskabeligt Monradstudium helst burde være begyndt med en udtømmende og samlet Behandling af Monrads Forudsætninger i Ungdomstiden før 1848. Det kan naturligvis, ogsaa af rent praktiske Grunde, være rimeligt at tage enkelte, relativt afsluttede Episoder i Monrads Tilværelse op til Behandling for sig. Hans Stilling til Krisen 1859—60, der satte sig meget dybe Spor i de følgende Aar, særlig i Forhold til flere af hans nationalliberale Kolleger, dernæst naturligvis først og fremmest hans Forhold i 1863—64, der, forsaavidt angaar hans personlige Indsats, langt fra til Bunds er udredet, og endelig Opholdet paa New Zealand hviler i nogen Grad i sig selv. Jeg kan ogsaa — omend mindre let — tænke mig at udskille en Undersøgelse af Monrads Religiositet og de Udtryk, den fik i hans teologiske Syslen og kirkelige Gerning. Dette sidste vilde være en ganske overordentlig vanskelig og vigtig Opgave; almindelig teologisk Viden og religiøs Sympati er ikke nok. Her maa alsidig psykologisk Sans og megen Menneskekundskab være Forudsætning, om en

saadan Religiositetsstudie ikke skal blive en blot Sammenskrivning af Citater.

Man kan efter min Mening ikke udskille Monrads politiske Ideer saa snævert, som Dr. Bagge har gjort, uden at der fremkommer en alvorlig Skævhed ved, at der ikke stadig tages Hensyn til andre Sider af Monrads Idéverden og den Indvirkning, de paa hvert Tidspunkt har øvet paa hele hans Udvikling. Hos enhver betydelig Personlighed sker der naturligvis stedse et Sammenspil af de forskellige Sider af deres Tankeverden og Livserfaringer, men hos en lidenskabelig bevæget Mand som Monrad, hvor Modsetningerne i Interesser og Dragelser er meget stærke, vil der være en uløselig Sammenhæng, til hvilken Historikeren stadig maa tage Hensyn, selvom han kun ønsker at udrede en enkelt Side af hans Væsen. Monrad er aldrig i Hvile. Han er stedse søgende. Han fornyer hele Livet igennem ganske bevidst sig selv; man tør aldrig gaa ud fra, at hans Synspunkter, Ord eller Handlinger paa et bestemt væsentligt Omraade, ogsaa det politiske, ikke er stærkt paavirket af Overvejelser fra helt andre Omraader af hans mangfoldige Tankeverden. Monrads aandelige Uro, der kontrasterede imod hans som oftest autoritativt rolige Fremtræden, skabte idelig Utryghed om, hvad han tænkte, mente og vilde. Han spurgte altid, vakte Forvirring ved sine Spørgsmaal, som ofte gav Indtryk af, at helt modstridende Betragtninger laa bagved. Hvad mente Monrad egentlig? spurgte baade hans Venner og Modstandere, naar Monrad lod sit dybt forskende Blik hvile paa dem, med hvem han var i Samtale. Man erindrer Erik Skrams uvenlige Referat fra 1874 (i Sønderjyske Aarbøger 1925, Side 5), da der i et Selskab fortaltes Eventyret om hint Sandhedens Træ, under hvilket alle maatte tale Sandhed. Monrad sagde da: »Det vilde nu alligevel være interessant at have et saadant Sandhedens Træ i sin Nærhed, for under det kunde man da i alt Fald faa at vide, hvad man selv mente«.

Men netop derfor er det nødvendigt i en Undersøgelse som den foreliggende at tage Hensyn til alle de væsentlige Faktorer, der bestemmer Monrads Udvikling, selv om man naturligvis ikke gaar i Detailler. Jeg forstaar ikke, at Forfatteren saa godt som helt har turdet udskille hans religiøse Standpunkter og hans kirkepolitiske, der maa antages at staa i inderlig indbyrdes Forbindelse. I hele Bogen finder jeg kun et eneste Sted, S. 189, hvor dette strejfes ved at der nævnes, at Spørgsmaalet om Statens Stilling til Individet paa ét Punkt maatte være af fundamental Vigtighed for Monrad, idet han som Kristen nødvendigvis maatte søge en Løsning paa Problemet: Statens Forhold til Kristendommen.

Fuldkommen rigtigt, men saa nøjes Forfatteren med paa Grundlag af Monrads »Liberalismens Genmæle« fra 1878 at sige, at han fastholdt, at Kristi Rige ikke er af denne Verden, hvortil saa føjes forskellige Citater af samme Bog eller fra hans senere Aar. Der gives intet fra Monrads tidligere Tid. Hvis Forfatteren overhovedet ikke havde fundet Oplysninger fra tidligere Tid om Monrads Stilling til dette Forhold, maatte dette negative, som i sig selv vilde være meget lærerigt for Forstaaelsen af Spaltningen i Monrads Personlighed, være nærmere paavist og Konsekvenserne draget. Forfatteren ved naturligvis udmærket, at Monrad aldrig nogensinde levede alene i »Politikens Verden«, men ogsaa stedse inderlig i »Bønnens Verden«, men derfor er det noget misligt, at Dr. Bagge har udskilt en enkelt vigtig Side af hans Tankeverden saa kategorisk, som Tilfældet har været. Dette skaber en vis Utryghed hos den, der læser denne snævert afgrænsede Studie med Bevidsthed om, hvor mangesidig og indviklet Monrads Ideverden var. Jeg vil vide, hvorledes han har forenet sin religiøse og politiske Trang. Bogen giver ingen Oplysning om dette Hovedspørgsmaal, som enhver Monradforsker maa stille.

Jeg mener, at det partielle Arbejde med Monrad bedre kunde være gjort paatværs, og at P. Vedels Undersøgelser om Ungdomstiden først og fremmest burde være ført til Bunds, dels med hvad der kan fremskaffes af nyt utrykt dansk Materiale, men dels, og det bliver maaske det vigtigste, ved et indtrængende Studium af de Forudsætninger, som Monrad i 30erne og 40erne erhvervede ved sin Læsning og sin Rejse, ved direkte og indirekte Paavirkning af danske og udenlandske Personligheder. Forfatteren afviser S. 18 uden videre Kravet om en Sammenligning mellem Monrads og de andre Nationalliberales Udvikling med Henvisning til, at det i første Omgang vilde være uoverkommeligt, da der ingen Forarbejder er. Men der er i Dr. Bagges Bog slet ikke givet en tilstrækkelig europæisk Baggrund for Udviklingen af Monrads politiske Tankegang hverken for Grundlæggelsen i hans Ungdom eller senere. Man kunde næsten læse Bogen uden at faa mindste Indtryk af, at Monrad levede i et politisk bevæget Europa, eller at han, den idelig lyttende og spørgende, havde sin Udvikling blandt højt begavede danske Mænd og Kvinder, der levede og aandede for store politiske Problemer. Monrads Ungdomsudvikling og hele hans videre politiske Tankegang er behandlet alt for isoleret. Naar hans politiske Ideverden havde fængslet Forfatteren, burde han i alt Fald i nogen Maade have klaret sig Udgangspunktet: hans Forhold til de Samtidige. Først

derved kunde man faa et Perspektiv i det hele, som Bogen ikke giver, og vurdere, hvad Monrad betød.

De Liberale og Nationalliberale i 30erne og 40erne levede visselig ikke med lukkede Døre. Tscherning, Algreen-Ussing og David, siden Andræ, Orla Lehmann, Krieger, Gram og Brock og mange andre, særlig Juristerne, søgte politisk Belæring og politiske Impulser ved Rejser i det Udland, hvor konstitutionelle Ideer rørte sig saa voldsomt, og ved ivrig Korrespondance om Oplevelser og Problemer. Det er vistnok rigtigt, at man i Monrads egne Breve, der kun er sparsomt bevaret, finder faa direkte Vidnesbyrd, men i Kriegers mægtige Brevveksling fra hin Tid og alt det andet nu let tilgængelige Materiale fra de nationalliberale Kredse kan der sikkert skaffes Holdepunkter. Egentlig fremdrager Forfatteren kun den Paavirkning, Hegel har øvet paa Monrad i Ungdomstiden. Man savner et dybere og mere alsidigt Billede af Monrads politiske Udvikling og Baggrunden for dette. Det er besynderligt, at denne Studie over en væsentlig Side af en saa bevæget Personligheds Tankeverden giver saa ringe Indtryk af, hvor konvulsivisk denne Mand var.

Men denne Knaphed bør dog ikke skabe den Opfattelse, at Dr. Bagges Bog er overfladisk. Naar man gennemtænker de korte indholdsmættede Sætninger, erkender man, at Fremstillingen er meget velovervejet. Jo mere man fordyber sig i den, desto mere lærer man af den.

Det har været mig paafaldende, at et Par Problemer ikke er medtaget blandt de fundamentale, statspolitiske Spørgsmaal, hvortil Bogen begrænser sig. Der findes ingen Redegørelse for Monrads Stilling til Kongedømmet og dets Prærogativer. S. 26 nævnes ganske vist en passant noget om Forholdet mellem en uansvarlig Konge og hans ansvarlige Minister. Men det vilde dog være rimeligt at skænke dette nærmere Omtale, ganske specielt paa Grund af den Betydning, som Spørgsmaalet fik ved en af de alvorligste Afgørelser, Monrad overhovedet maatte træffe, nemlig i det Statsraadmøde, hvor der den 20. Juni 1864 blev taget Bestemmelse om Londonkonferencens Sprængning. Forfatteren har kendt Referatet af Statsraadsforhandlingerne, som Neergaard og andre tidligere kun kendte i ufuldstændige Uddrag. I hin afgørende Situation gjorde Monrad det, som han i sin senere Redegørelse kaldte »en alternativ Indstilling«, idet han henstillede til Kongen at vælge en af de tre Fremgangsmaader, som Ministeriet var villigt til at tage Ansvaret for: Fastholdelsen af Sli-Linjen som dansk Ultimatum, Quaades eller Kriegers Modforslag. Quaades var om Voldgift mellem Linjerne Syd om Flensborg—

Tønder, Nord om Slesvig—Frederiksstad, Krieger henstillede, at man skulde tilbyde en bestemt Grænselinje, at trække mellem et Punkt Syd for Flensborg over til Husum, saaledes at ogsaa Husum bevaredes for Danmark.

Den Fremgangsmaade ved en Afgørelse af en saa overvældende stor Betydning at henskyde Valget mellem flere Beslutninger til Kongen, har næppe noget Sidestykke i de konstitutionelle Staters Historie. Og i sin Redegørelse for Begivenhederne 1864 (S. 137 ff.) gaar Monrad selv ind paa, om det overhovedet er tilladeligt at gøre en alternativ Indstilling af denne Art til en konstitutionel Konge. Han gaar i Virkeligheden udenom Spørgsmaalet, men der havde været al Anledning til i denne Studie at fremdrage det under en Udredning af Monrads hele Betragtning af Kongedømmet i Danmark.

Heller ikke findes der nogetsteds i Bogen en samlet Redegørelse af Monrads Stilling til Benyttelsen af Grundlovens § 25. Det var vel ikke et Spørgsmaal, der betød noget i Junigrundlovens Dage, den Periode, som Forfatteren specielt dvæler ved, men da der paa mange Steder omtales Monrads Forhold i den Estrupske Periode, burde der være givet klar Besked om hans Stilling ogsaa til dette Spørgsmaal. —

Der kan da indvendes forskelligt imod Dr. Bagges Bog, men det forandrer ikke Hovedindtrykket, at det er en god Afhandling, der med Rette har bragt sin Forfatter Doktorgraden, og forhaabentlig er Indledning til fortsat Arbejde med den national-liberale Periode af den kyndige, tænksomme og roligt dømmende Forfatter.

Aage Friis.

Eli F. Heckscher: Sveriges ekonomiska historia från Gustav Vasa. Första delen, I: Medeltidshushållningens organisering 1520—1600; II: Hushållningen under internationell påverkan 1600—1720. Stockholm 1935—36. — Ekonomisk-historiska studier. Stockholm 1936.

I en aarrække har man med forventning set hen til den fremstilling af Sveriges økonomiske historie, som man vidste var under forberedelse af professor Eli F. Heckscher; nu foreligger første del bestaaende af to svære halvbind. Værket er blevet forberedt med stor grundighed. I 1929 blev professor Heckscher leder af det nyoprettede økonomisk-historiske institut ved Handelshögskolan og Stockholms högskola, mens samtidig hans professorat i almindelig nationaløkonomi omdannedes til et personligt forsknings-